

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

**Говор на презентацији Годишњег извештаја о стабилности
финансијског система за 2017. годину**

Др Диана Драгутиновић, вицегувернер

Београд, 30. јул 2018.

Даме и господа, представници медија и драге колеге,

Захваљујем свима вама који сте данас овде, а мени је част и задовољство што имам прилику да учествујем у представљању најновијег Извештаја о стабилности финансијског система. Надам се да ми нећете замерити ако га опишем као свеобухватног, добро документованог, јасно написаног, али пре свега уравнотеженог, јер даје истинит приказ кретања (тенденција) и ризика који би могли проистећи уколико се неке тенденције наставе.

Добре вести. Допустите ми да почнем од позитивних кретања која су погодовала јачању стабилности финансијског система.

Српска економија расте и није усамљена у томе – светска економија такође расте, као и европска. Још увек не можемо рећи да је раст динамичан, али је сигурно одржив, јер се догађа у фази раздуживања – значајног смањења јавног и спољног дуга.

Трогодишњи тренд раста српске економије одразио се на знатан раст укупне профитабилности привредних друштава. Од 2015. године, када је привреда ушла у зону позитивних резултата, нето добит је повећана са 67,2 милијарде динара на 437,2 милијарде у 2017. години. Пораст профитабилности је још израженији ако се зна да су привредна друштва у 2014. пословала са нето губитком у износу од 132,6 млрд. динара.

Повољна кретања су забележена на тржишту рада (раст запослености и просечних зарада), као и у области јавних финансија.

Смањује се број привредних друштава над којима се отвара поступак стечаја и ликвидације: од 590 у 2013. на 384 у 2017. години. Смањује се број нових проблематичних кредита, а стари се убрзано реструктурирају, отписују или продају, тако да је учешће проблематичних кредита у укупним кредитима ниже него у преткризном периоду.

Ни привреда, ни становништво нису прекомерно задужени. Дуг привреде износи 45% БДП-а, а дуг становништва око 20% БДП-а. Ситуација је далеко повољнија него што је на светском нивоу, где дуг приватног сектора учествује са око 145% у БДП-у, у поређењу са 65% БДП-а у Србији. А што је приватни сектор мање задужен, мањи је ризик да неравнотеже на кредитном тржишту могу појачати негативне последице макроекономских шокова и угрозити финансијску стабилност.

Ризици. Упркос позитивним кретањима, не смемо занемарити чињеницу да су показатељи који указују на ризике по финансијску стабилност, као што су, на пример, број нових стечајева или број нових проблематичних кредита, резултат понашања економских актера у прошлости. С једне стране, ради се о значајном догађају и сигурном знаку да се компанија налази у

финансијским тешкоћама. С друге стране, постоји значајан период између тачке када почну проблеми у пословању и тачке када се проблеми ефектуирају у неизвршавању обавеза или покретању стечајног поступка. Зато је за оцену финансијске стабилности битан очекивани (будући) развој, јер очекивања су та која обликују садашње понашање, односно финансијске тешкоће или проблематичне кредите у будућности.

Шта можемо рећи о очекиваном (будућем) развоју? Према пројекцијама Међународног монетарног фонда, привреда Србије ће расти по стопи од 3,5% у 2018. и 2019. години. У условима убрзаног привредног раста и историјски најнижих каматних стопа може се очекивати даље убрзање кредитног раста.

У том контексту, Народна банка Србије има одговорност да редовно оцењује одрживост јавног и приватног дуга (кредитне активности), како би се регулаторним мерама спречила акумулација дуга и минимизирао ризик да дужници неће моћи да амортизују кредит, чак иако кредитни губици не представљају претњу индивидуалној финансијској институцији.

Свеобухватна регулаторна реформа. С поносом можемо рећи да је нова међународна регулаторна архитектура која је настала као одговор на кризу у потпуности укључена у домаћи регулаторни оквир. Важна димензија нове архитектуре јесте знатно већи број регулаторних правила или ограничења за банкарски сектор. Поред стандарда капитала, уведена су регулаторна правила за ликвидност, финансијску зависност и капацитет за апсорпцију губитака. Чињеница је да свако регулаторно ограничење подстиче банке на арбитражу и избегавање правила. Међутим, вишеструка ограничења, која обавезују банке да имају довољно капитала, подобних обавеза и ликвидности како би се повећала њихова отпорност на будуће економске и финансијске кризе – минимизирају овај ризик.

Опседнутост регулатора кризом, иако оне нису честе (догађају се једном у 20-25 година), резултат је високих трошкова кризе. У процени трошкова најчешће се користе два приступа: кумулирани губитак БДП-а у односу на дугорочну стопу раста пре кризе и кумулирани фискални трошкови. Чињеница је да се за преткризни привредни раст може рећи да је био неодржив јер је био заснован на прекомерном кредитном расту, односно акумулацији дуга корпоративног сектора, становништва и банака.

Према расположивим проценама трошкова кризе у највећим светским економијама, губитак БДП-а је огроман и дуготрајан, јер је БДП 30-40% испод нивоа на коме би био да је привреда расла по преткризној стопи раста. Слична слика се добија када се посматрају фискални трошкови кризе, односно кретање учешћа јавног дуга у БДП-у, које је такође порасло за 30-40% БДП-а. Високи трошкови кризе утицали су на свеобухватност регулаторне реформе.

Међународна реформа микропруденцијалне регулације фокусира се на четири кључна подручја: капитал, финансијску зависност, ликвидност и опоравак, и реструктурирање.

Циљ реформе капиталних стандарда био је да се обезбеди да банка има довољно квалитетног капитала да апсорбује неочекиване губитке и настави да кредитира у стресним условима. Капитални стандарди обавезује банку да додељује грануларне пондере ризика за индивидуалну активу. Како је некад (и не само због објективних разлога) тешко оценити пондере ризика, капитални стандарди су допуњени прагом за финансијску задуженост, који, за разлику од капиталних стандарда, не зависи од интерних модела процене ризика банака и као такав је мање подложен арбитражи.

Стандарди солвентности допуњени су стандардима ликвидности. Они прво обавезују банку да има довољно високо квалитетне ликвидне имовине да покрије тридесетодневне потребе за ликвидношћу, остављајући довољно времена регулатору за њено евентуално реструктурирање, и друго, да се њен пословни модел заснива на одрживим изворима финансирања, што представља брану против експанзије биланса банака. Свака експанзија, дакле, мора бити подржана капиталом и стабилним изворима финансирања.

Током кризе испоставило се да недостају инструменти у финансијској регулаторној архитектури који омогућавају контролисани излазак финансијских институција с тржишта. Директива за опоравак и реструктурирање банака попунила је тај недостатак. Усаглашени минимални скуп инструмента за реструктурирање укључује: продају акција, односно целокупне или дела имовине и обавеза банке у реструктурирању приватном ентитету или банци; пренос акција банке у реструктурирању или пренос целокупне или дела имовине банци за посебне намене која је у власништву државе; одвајање имовине. Међутим, кључни елемент је *bail-in* инструмент, који омогућава први пут да кредитори, поред акционара (власника), буду изложени губицима, без стечајне процедуре.

Такође, да би се осигурало да трошкове контролисаног изласка с тржишта покрију искључиво они који су узрок проблема у пословању – дакле, акционари и кредитори финансијских институција, а не порески обвезници, установљени су минимални захтеви за капиталом и подобним обавезама (енгл. *minimum requirements for own funds and eligible liabilities for bail-in – MREL*).

Микропруденцијални стандарди допуњени су макропруденцијалним мерама, које представљају моћно оружје у борби против прекомерног задуживања. Најзначајније реформе односе се на два подручја: макропруденцијалне капиталне захтеве и стрес-тестове.

Капитални стандарди, историјски посматрано, били су статични. Међутим, с обзиром на то да је препознато да ризик у финансијском систему варира током кредитног циклуса (да је највећи у узлазној, а најмањи у силазној фази кредитног циклуса), као део Базела III уведена је компонента која зависи од фазе кредитног циклуса. Контрациклични заштитни слој капитала представља додатни капитални захтев који се уводи (повећава) у узлазној, а уклања (смањује) у силазној фази циклуса.

Једна од кључних лекција која је савладана током кризе јесте да неке институције уносе већи степен ризика на систем због своје величине, сложености и повезаности. Зато системски важне институције морају имати додатни заштитни слој капитала како би ублажиле додатни ризик који су унеле.

Свеобухватни макропруденцијални стрес-тестови редовно се спроводе, а резултати објављују у годишњем извештају о стабилности финансијског система. Чињеница је да су се стрес-тестови спроводили и пре кризе, али нису били свеобухватни и макропруденцијални. Користе се као средство за оцену о томе да ли банке имају довољно капитала да преброде неповољна кретања. Опрезности ради, не заснивају се на интерним моделима банака, већ регулатор одређује претпоставке стресног сценарија, моделира утицај стресног сценарија на солвентност и ликвидност банака, као и њихов повратни утицај на макроекономска кретања, те одређује критеријуме успешности.

Коначно, пакет регулаторних реформи подржан је детаљнијим извештавањем банака, што омогућује поуздану оцену индивидуалних и системских ризика.

Изазови пред НБС. Основна порука овог извештаја јесте да су банке у Србији отпорне и да су у стању да одржавају критичне услуге и у турбулентним (стресним) временима (условима). Оне су у стању то да раде зато што послују с добитком, имају висок ниво капитала за ризике које преузимају у својим операцијама и знатне резерве ликвидности. Уз то, нису задужене.

Како даље? Финансијске кризе током деведесетих научиле су нас томе колико су стабилне јавне финансије важне за стабилност финансијског система. Данас имамо одрживе јавне финансије! Најновија светска финансијска кризе 2008. указала је на неопходност стриктнијих стандарда капитала и ликвидности и реструктурирање као метод управљања кризом. И ове инструменте данас имамо на располагању. Можемо слободно рећи да смо сада боље опремљени него што смо то били раније у заштити од могућих шокова и њихових негативних последица.

Исто тако, из различитих криза научили смо да нема савршене регулације, као и да се свака регулација мења тако што узима у обзир текуће услове, нарочито оне који се нису могли предвидети.

И да закључим – финансијски систем је динамичан. Зато се и финансијски регулаторни режим мора прилагођавати. Изазов за Народну банку Србије, и не само њу, јесте да прилагођава регулаторна правила како би држала корак са овим развојем.

Даме и господо, представници медија и драге колеге,

Захваљујем на пажњи. Дозволите ми да дам реч генералном директору Сектора за финансијску стабилност.